

Magyar Carmina Burana

PINTÉR LAJOS: EZREDFORDULÓPONTON

Egyik korábbi, 1981-ből datálódó verseskötete címével – *Európai diákdal* – Pintér Lajos pontosan körülhatárolja nemcsak ez idő tájt írott verseit, hanem egész poétai alapállását is. Világérzését, ha úgy tetszik, mert azelőtt is, azóta is izgatott, vibráló „diákdalokat” írt és ír, miként – mutatis mutandis – jóemlékű, elporladt középkori vágáns-elődei, „galád-dalokat” (nem a szó mai, hanem akkori – *gagliarda!* – értelmében), mint a verselő vagabundok, akiknek hevenyészve lejegyzett és hátramaradt dalait a beureni (innen a latinos *burana* szóalak) bencés kolostor gyűjteményében találta meg a tudós közreadó, Schmeller, s e publikáció nyomán komponálta meg századunk közepe táján népszerű zeneművét Carl Orff. Eme jóízű, kergén bolondos, részben szerelmi-udvarló-, mulató-mulattató dalok, részben szatirikus, moralizáló és groteszk énekek szinte jelképpé váltak, valósággal újkori műfajt teremtettek, világlátásukkal és formakincsükkel egyaránt.

Bár az idő jócskán tovább haladt Pintér Lajos emlékezetes *Európai diákdal*-kötete óta, a költő maga is túllépett negyvenedik esztendején – tehát „emlékező korszakába” ért –, arról már nem is szólva, hogy az Európa szó csengése-hangulata is módosult azóta némiképp (mondjuk ki: inflálódott az unos-untalan, üresjáratokba torkolló használattól), az ízes, mutáló, szertelen és bölcs diákdalok, a csukló-kukorékoló-rikkantó diákos dalok költőnk alapélményeül megmaradtak. Újabb könyveiben, miként a legutóbbiban is – *Ezredfordulóponton* – az akkor megalapozott hangot érleli tovább, ama költői alaphangulatra rétegződnek újabb élményei és poétai felismerései, csak épp a hajdani dalok mézéhez keveredik egyre több keserűség. Így van és alighanem így is kell lennie. Az utóbbi versek tragikusabb színezetűek, mélyebb tónusúak. Belső szorongások, tépelődések szabadlajak őket, hetykeségükbe rezignáció vegyül, csak a hangjuk, a hangütésük intonálja továbbra is a Pintér-féle korábbi „beureni dalokat”.

„Ti kollégium-lépcsők, ti lépcsői / életünknek, ahogyan fölszaladtunk, / remeggett, rengett a föld alattunk! / életem kísértői, kísérői...” – írja (*Háttal az ifjúságnak*) hajdani Eötvös-kollégista esztendeire és társaira emlékezve. Nem szakadva el a valahai szeles, világot-megforgató kamasz-álmok igézetétől, ám arra is utalva – „remeggett, rengett a föld alattunk!” –, hogy mindez múlttá, legalábbis félmúlttá változott. A nagy lépcsőfutások, kontinens-álmú viharok meglassultak, elcsitultak, de a lélek benső tartományaiiban a helyükre kerültek, onnan előhívhatók, ott élnek és hatnak tovább ma is, ha nem is a futások lendületével és diákos hevületével, hanem a negyvenen túljutott poeta emlékeit átszínezve és elevenen tartva. Mintegy valahai ábrándjaival és hetykeségével szembesítve őt, azt jelezve, hogy meg kell őrizni a hajdan lobogó lángokból a parzsat, hisz anélkül nem érdemes élni, írni, emlékezni. „...intettünk az életnek, eszméletnek / onnan, föntről s máris: le, le, lefelé – / arcok és harcok és sár és könny közé... / Álarcok és valódi harcok közé...” – zárul az érzelmektől szabadalt szonett, utalva – „fönt és lent” – a diák-hevületek és az érett férfikor helyszíneinek és realitásainak különbözőségére, arra intve egyúttal, hogy ha e kettő más is, másféle is, mégsem képzelhető el a másik nélkül, annak tükrében áll, olykor görbe tükrében: a jelen minden motívuma – harca és álarca – a valahai diák-hegyomlások és lélekrengések visszfényében.

A vers címe is emlékezetesen tanulságos: *Háttal az ifjúságnak*. Az olvasó valamiféle „félfordulatot” kell, hogy érzékeljen eme címből: az ifjúság többnyire múlt nélküli és a vágyott jövőbe fúrja a tekintetét, az érett férfikornak viszont már múltja van, előideje, emlékekkel gazdag, ezért gyakran fordul vissza, régebbi korokba mered – a maga eszmélkedésének idejébe s a közösségébe, mely mintegy a maga hajnalkorának a sejtekben, génekben, emlékekben való meghosszabbítása. És ez a félfordulat – a diákkorból a férfikorba való átlépés gesztusa – egyúttal az álmokból a realitások felé való fordulás mozdulata is. A tervezgetések és az ábrándok után elkezdődik a világteremtés időszaka, a lehetőségekkel való szembesülés. Az álmokból immár valós időt és teret kell teremteni, ahogy a hajdani, neves elődök is tették: „Rozsdafoltok a gesztenye levelén, / koraősz, véraláfutásos az ég, / véraláfutások az ősz Jókai tenyerén is. / Az író és báró Eötvös a hegyet járja, / menyétre lelnek, őzre, rókára. / Ez Menyét út legyen, ez Őz utca, / ez Róka-dűlő...” – írja a *Szüret az Istenhegyen* oldott soraiban. És a világ benépesül a megálmodott, de immár valóságos utakkal és helyszínekkel, melyek mind-egyikének előléte van, magára-emlékezése és neve, szépen szóló neve, ami már csak hangzásával emlékeztet arra az időre, amikor még a férfi nem teremtette a maga hasonlatosságára.

Sodró-lendületűek, érzelmektől kuszáltak Pintér Lajos kései „diákdalai”. Olykor halkan medítalók, másszor bőbeszédűen nekilödulók, a helyzet és a felidézett félmúlt kívánalmai szerint. Ott válnak igazán emlékezetessé és termővé, ahol a félmúlt és a jelen egymásra torlódik. Ahol pontosan nem tudható, mely térben és időben barangolunk a poétával. Nem azért nem tudható, mintha rejtély volna mindez, hanem mert Pintér is átengedi magát a maga-teremtette tükörjátéknak. És eme határontra érve sosem érzékenyül el egészen, csak majdnem. Érzékeli azt a vers-helyszínt, ahol a szép (sokszor csak megszépítő) emlékezést meg kell fékeznie, ahol az érzékenyülést groteszk játékba kell fordítania. Ahol – ha még egyet lépne tovább – már légüres térben kalimpálna, a homályos múlt imaginárius terébe nyaklana alá, amit nem lehet és fölösleges is megtenni, hisz az a tér már csak benne létezik, a léptek súlyát nem bírja el, valós lábbal belé taposni nem lehet, olyan az, mint a csalóka és lidércfényekkel hívogató lápvilág, melyet lehet messziről szeretni és csodálni, de benne barangolni életveszélyes. Helyette az a szűkös és sokszor vigasztalan tér adatott nekünk valóságossá, ahol vagyunk. „Nézem gyerekeim, / ahogy játszanak, játszanak a / sugárszennyezett homokban. / Földünket nem szüleinktől örököltük, / hanem gyermekeinktől kölcsönöztük! / Ti meg játszatok ezzel a kölcsön-vett / Földdel, mint egy labdával, hiszen / tiétek...” – summázza a *helyzetet*, az ezredfordulópont kopár terét és idejét, melyhez – diák-álmai felől – meg kellett érkeznie.

Ez a tér egészen körülhatárolt és folytatódás nélküli. A gyermekkor és az ifjúkor hajdani tér-ideje teljes volt és az álmok visszfényében folyamatosan és fokozatosan szűkült a férfikor valós terévé-idejévé. Most, eme kopár és vigasztalan pillanatban kell újra feltöltődnünk emlékekkel és ábrándokkal, hogy a kerítő szürkeség és reménytelenség újra kitaruljon, teljes világgá legyen. Ez a teljesség már nem egészen azonos a diákkor, a daloló, hetyke, szelesen füttyörésző diákkor valóságával, de nem is egészen idegen tőle. Ami mégis attól megkülönbözteti: a tudás és a tapasztalat. A poéta – és a mindenkiben benne lakó álmodozó – kezdetben tapasztalatok híján élte meg a teljességet, belőle még ki nem szakadt, életeleme volt a remény, később ezt újra meg kell teremteni a való világ motívumaiból, keserű és keserves, kisszerű és fájdalmasan lepusztult fragmentumaiból. Mert ha ez a gesztus elmarad, menthetetlenül elnyel mindnyájunkat az ábrándozás lila köde és a kopár valóság, s e kettő közt skizofrén módon tévelyeghetünk, sem itt, sem ott téblábolva a minősítetlen semmiben.

„Rész vagy-e? Részlet vagy-e? / Elhanyagolható részlet, vagy rész, / amely kell az egészhez?... / És keresed egy-tízmilliomodnyi részed, / egy-tizenötmilliomodnyi részed, / hisz csak te tudod, hisz csak ők / tudják, hol lakott Csokonai, Dsida, / hol Radnóti, Petőfi hollófekete / lován hol járt...” – írja *A rész és egész szerelmében*, a maga felismert és megtalált (újra megtalált) szerepét és helyét kijelölve, immár egyszerre mondva ki diákkori önmagát és a negyvenvalahány esztendő férfit, aki: „...most lázadsz, tékozló, / szerelmes részlet, jogot formálsz / az egészre... / Sírsz. Öklöddel ütöd a tükröt. / Csikorog a rész. Csikorog az egész...”

Ez már nem a hajdani, kissé gyanútlan, egyszerre hetykén bolondos és koravénon bölcs diákdalok hangja, attól gyökeresen mégsem különbözik. Érettebb, lassultabb versbeszéd... Porszem csak ott kerül a gépezetbe, ahol a hangja aggálytalanul nekilödul, ahol kikerül a poéta-kontroll alól – Pintér nem auditív költő, a sorvégek monoton magánhangzó-ismétlődése olykor csikorgást eredményez. Ez azonban csak egy-egy egyetlen pillanat, mert a versét sikerül újra összerántania és megemelnie. És legjava versei

---

ugyanazt mondják, mint korábbi diákdalai, ha más nézőpont felől fürkészik is a világot. Immár nem az álom és ábránd imaginárius tere irányából keresik a maguk talpalatnyi terét, hanem épp megfordítva: a megtalált, berendezett, élni kapott tér-fragmentum irányából mondják ki a Magna Misztériumot. *(Széphalom Könyvműhely, 1995)*

Szepesi Anikó